

Societățile culturale și studențești din Bucovina și lupta lor pentru unitate națională în a doua jumătate a secolului al XIX-lea

GAVRIL IRIMESCU

Este cunoscut faptul că partea de nord-vest a Moldovei, constituind ținutul Cernăuților și o bună parte din ținutul Sucevei — numită după 1775 Bucovina — a stat sub dominație habsburgică timp de 144 de ani; aproape un secol și jumătate românii de aici au fost expuși unei existențe zbuciumate, pline de sacrificii. Interesul Austriei era de mult vădit în a exploata și administra bogățiile naturale și umane ale vecinei sale Moldova, stipulând, în acest sens, tot felul de precepte și „teorii” economice și politice sau pur și simplu aceea a lipsei de cultură și civilizație a locuitorilor din așa numita „Țara Urșilor” și necesitatea evidentă de a fi ridicată la cultură și lumină.

După raportul din 1775, Curtea din Viena și-a transpus repede în practică acele precepte. Ideile iluministe cu tendințe de „secularizare și laicizare”¹ au dus la naționalizarea averilor mănăstirilor și schiturilor și înființarea așa-numitului Fond religios (Religionsfond)², pus sub controlul statului³; a trecut, prin intermediul industriașilor din vest⁴, la exploatarea bogățiilor subsolului — a minereurilor, de fier, pirită, mangan ș. a.; a desprins din legăturile sale *schismatice* Episcopia Rădăuților, subordonând-o *de spiritibus* Mitropoliei din Karlowitz⁵; școala românească, în vederea germanizării și înstrăinării ei, a fost subordonată Consistoriului romano-catolic din Lenberg⁶; iar ceea ce a fost mai grav, a populat⁷, prin enclave bine plasate, Bucovina cu nemți, unguri, secui, poloni, cehi, slovaci, ucrainieni, evrei, lipoveni ș. a. Apoi, din anul 1786, însăși administrația Bucovinei a fost trecută guberniului galițian⁸ — desăvârșind încătușarea ei economică, politică, administrativă și spirituală menită a desființa elementul românesc și a pregăti — din naționalitățile existente în monarhie — o Austrie „Stat națiune” (Staatsnation)⁹. Cu mult realism avea să observe istoricul Ion Nistor că

¹ Fritz Valjavec, *Der Josefismus. Zur geistigen Entwicklung Österreichs im achtzehnten und neunzehnten Jahrhundert*, München, 1945, p. 8.

² Ion Nistor, *Istoria Fondului bisericesc din Bucovina*, Cernăuți, 1921, p. 253.

³ *Ibidem*, p. 22; V. Zeiglaue, *Geschichtliche Bilder aus der Bukowina zur Zeit der österreichischen Militär-Verwaltung*, vol. IV, Czernowitz, 1897, p. 90.

⁴ Bruno Walter, *Die Erzlarprstätten der südlichen Bukowina*, în „Jahrbuch der Geologie K. A.”, Wien, 1876, p. 25—34.

⁵ Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, București, 1916, p. 6.

⁶ George Tofan, *Școala primară în Bucovina*, Vălenii de Munte, 1809, p. 9; Ion V. Goraș, *Încălemtinutul românesc în ținutul Sucevei*, 1775—1918, București, 1975, p. 56.

⁷ Menționăm, în acest sens, următoarele colonii: Alexandersdorf, Augustendorf, Bori, Eisenau, Eissenthal, Franzthal, Freundenthal, Fürstenthal, Glitt Hardegghal, Ițcanii Noi, Karsberg, Lichtenberg, Luisenthal, Manzthal, Neuchütte, Rudelsütte, Schwartzenthal, Tereblecea Nouă; Andrasfalva, Hadicfalva, Ioseffalva, Landonfalva, Fogodisten, Istensegitz, Biala Kiernica, Lipoveni, Cacica, Poiana, Micului, Pleșa, Bulai ș. a. Vezi Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Österreich (1774—1785)*, Czernowitz, 1895, p. 9—124; Eduard Fischer, *Die Bukowina*, Czernowitz, 1899, p. 197—246; Em Grigorovitz, *Dictionarul geografic al Bucovinei*, București, 1908, p. 1—248; Ion Nistor, *Istoria Fondului bisericesc...*, p. 32—34.

⁸ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, 1991, p. 51.

⁹ Mathias Bernoth, *Habsburg und die Anfänge der Rumänischen Nationsbildung*, Leiden, 1972, p. 176.

„Austria nu s-a limitat numai a ne desbrăca de drepturile noastre moștenite, a ne răpi pământurile cele mai mănoase, a ne înlătura limba din viața publică, ci a încercat toate mijloacele a ne altera firea și a ne înstrăina sufletul”¹⁰.

Surprinși, dezorientați și slăbiți, atît numeric — prin trecerea peste Cordon, a cărturarilor, a boierilor¹¹, preoților¹² — cît și intelectual, românii din Bucovina s-au văzut repede dezbrăcați de drepturile lor strămoșești. A trebuit să treacă aproape o jumătate de secol pînă la refacerea potențelor lor naționale, și, spre fericirea lor, momente prielnice au contribuit la aceasta.

Mai întii, evenimentele din 1821 din Moldova cînd, datorită jafurilor și prădăciunilor eteriștilor, mulți boieri, prelați, profesori, negustori sau popor de rînd — 154 de familii¹³ s-au refugiat în Bucovina, poposind pe la casele românilor din Cernăuți, Cernaucă, Rădăuți, Siret, Suceava, Boian, Bosanci, Costina, Sadagura, Stupca, Sucevița¹⁴ ș. a., contribuind la reaprinderea dorului de neam și țară. Apoi cele ale anului 1848 cînd Bucovina a fost iarăși gazdă ospitalieră a celor mai înflăcărate spirite românești (Alecsandri, Kogălniceanu, Al. I. Cuza, C. Negri, Gh. Sion, Alecu Russo, A. Pumnul, Gh. Bariț, T. Cipariu ș. a.)¹⁵, cînd nostalgia de frați a fost transformată în conștiință națională și necesitate a înfăptuirii acum a dezideratului național¹⁶.

Prin memoriul întocmit (Landespetition) în mai 1848, cînd românii bucovineni au ținut la Cernăuți marea lor adunare națională, s-a cerut, pe lîngă autonomia țării prin desprinderea de Galiția, înființarea de școli naționale, oficierea slujbei în limba patriei, conservarea caracterului istoric al Bucovinei¹⁷, iar prin Promemoriul la memoriul țării. (Pronemoria zur Bucowiner Landespetition), prezentat împăratului la Olmütz, a fost demonstrat caracterul românesc al provinciei¹⁸, faptul că Bucovina, ca veche parte a Mol-

¹⁰ Ion Nistor, *Comemorarea unirii Bucovinei la Academia Română la 14 mai 1919*, în *Amintiri răzlețe din timpul unirii*, Cernăuți, 1938, p. 291.

¹¹ Au trecut peste Cordon: Iordache și Lupul Balș, Gh. Beldiman, Ion Cantacuzino, Constantin Catargiu, Alexandru Neculcea, Constantin Paladi, Nicolae Ruset, Antohi Stroici, Constantin Sturdza, Ioniță Sturdza, Lupul Costachi, Andrei Donici ș. a. Vezi D. Vatamaniuc, *Bucovina în publicistica lui Eminescu*, în *Românii în istoria universală — Eminescu*, vol. IV/2, Iași, 1989, p. 294.

¹² Dintre clericii menționăm pe următorii: egumenii Meletie de la Mănăstirea Sf. Ilie, Ghenadie de la Mănăstirea Dragomirna, Anton de la Mănăstirea Humor; foarte mulți călugări și preoți, în frunte cu popa Andrei din Udești. Acest fapt l-a făcut pe generalul Enzenberg să scrie la 21 august 1784, Consistoriului episcopal că „zilnic egumenii și călugări precum și dichii de Horecea, fug peste Cordon” (Arh. St. Suceava, fond Mitropolia Bucovinei, secția Diverse, dosar 59, f. 1, dosar 60, f. 1; dosar 61, f. 1; dosar 84, f. 1).

¹³ Teodor Bălan, *Refugiații moldoveni în Bucovina, 1821—1848*, București, 1929, p. 78—88. Vezi și Suceava. *File de istorie. Documente privitoare la istoria orașului, 1388—1918*, vol. I, București, 1989, p. 619—624.

¹⁴ Teodor Bălan, *Refugiații moldoveni...*, p. 78—88.

¹⁵ Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775—1918 (în legătură cu evoluția culturală și politică)*, Cernăuți, 1926, p. 37—38.

¹⁶ Vezi în acest sens *Dorințele partidei naționale în Moldova*, elaborate de Mihail Kogălniceanu în Bucovina anulul 1848, unde se pune problema constituirii statului național al românilor. (Cornelia Bodea, *1848 la români. O istorie în date și mărturii* vol. I, București, 1982, p. 663, 676).

¹⁷ Ion G. Sbiera, *O pagină din istoria Bucovinei din 1848—1850*, Cernăuți, 1899, p. 10.

¹⁸ Arh. St. Suceava, colecția Documente, XX/64. În Promemoriul la Memoriul țării, s-a dezvoltat ideea că dintru începuturile istoriei sale teritoriul Bucovinei a fost parte integrantă a Daciei, apoi a Principatului Moldovei și numai după 7 mai 1775, cînd a fost cedată de Poarta otomană, a făcut parte din Imperiul austriac. (Fotocopie după originalul german aflat la Haus-Hof und Staatsarchiv, Viena).

dovei, nu avea nici o legătură cu Galiția, nici religioasă și nici etnică, că românii nu sînt slavi ci romanici. În susținerea acestui adevăr Eudoxiu Hurmuzachi s-a ocupat chiar de descrierea configurației și individualității românului, afirmînd „că forma feței acele fizice ca și modul cugetării, sunetul limbii, nu mai puțin decît obiceiurile portului, precum și plecările, conștiința lui istorie, instinctul unei vițe așine vădesc pe adevăratul pogoritoriu al strămoșilor daco-romani”¹⁹.

După înăbușirea revoluției se instaurează din nou reacțiunea cînd „drepăturile românilor sînt iarăși călcate în picioare”²⁰. Dar ideea unității naționale, afirmată cu atîta putere în toate teritoriile locuite de români, va fi susținută cu tărie de noua generație — schimbîndu-se doar metodele — *la desnaționalizarea prin cultură s-a răspuns cu rezistența prin cultură*. Așa fiind, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea, în apărarea cauzei naționale româniei au înființat numeroase societăți cu caracter cultural. Ridicarea prin cultură în general și promovarea unei culturi naționale în special era forma cea mai adecvată de împotrivire față de regimul habsburgic desnaționalizator. Așa au fost înființate în 1857, „Biblioteca gimnaziștilor”²¹, Biblioteca Țării Bucovina²², un muzeu la Cernăuți, unde s-au expus relicve ale trecutului românesc, între altele, „un patrafir cu chipul lui Ștefan cel Mare”²³. La 19 aprilie / 1 mai 1862 se înființează „Reuniunea română de leptură” din Cernăuți, transformată la 11/23 ianuarie 1865, în „Societatea pentru literatura și cultura română din Bucovina”²⁴, care-și va axa activitatea pe promovarea și dezvoltarea culturii românești; redactarea de manuale școlare în limba română; înființarea de clase paralele românești la Gimnaziul din Suceava și de internate pentru elevii români săraci precum și subvenționarea lor.

În anul 1875 se înființează Societatea academică română „Arboroasa”, cu un pronunțat caracter cultural-național. În anul 1878, pe ruinele acestei societăți, declarată indezirabilă și desființată, se ridică noua Societate academică „Junimea”, care și ea va milita ca unitatea culturală a românilor să fie cheazășie a unității lor politice; iar în anul 1883 își începe activitatea Societatea „Școala română” din Suceava²⁵, avînd ca scop înființarea și sprijinirea școlii românești, stimularea și afirmarea individualității culturale a românilor. La 9 decembrie 1884 se înființează Academia ortodoxă, avînd ca scop perfecționarea membrilor săi pe teren științific, cultural și social, religios — ortodox și național românesc²⁶ în vederea cultivării dragostei de neam, de ridicare a conștiinței naționale în acele vremuri potrivnice neamului nostru. În anul 1891 se înființează Societatea „Doamnelor române” cu scopul emancipării prin cultură a elementului feminin, precum și dezvoltarea industriei casnice naționale.

¹⁹ Vezi poziția ierarhiei române în Austria în „Bucovina”, Cernăuți, nr. 18 din 10/22 iunie 1848, p. 89.

²⁰ Ion Nistor, *Comemorarea unirii Bucovinei...*, p. 293.

²¹ Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 75.

²² Constantin Mandicevschi, *Întemeierea Bibliotecii Țării*, în „Junimea literară”, XX, Cernăuți, 1931, nr. 9—12, p. 265.

²³ Arh. St. Suceava, fond Mitropolia Bucovinei, secția 9/7, dosar 11, f. 7.

²⁴ Constantin Loghin, *op. cit.*, p. 80.

²⁵ Iorgu G. Toma, *Școala română societate culturală în Suceava*, Suceava, 1908, p. 3.

²⁶ *Academia ortodoxă. Cincizeci de ani de existență, 1884—1934*, Cernăuți, 1935, p. 109.

Pentru dezvoltarea muzicii naționale și a simțului estetic, în anul 1881 se înființează Societatea muzicală „Armonia”, care, împreună cu „Societatea pentru literatură și cultura română, va milita pentru promovarea teatrului românesc: înființarea unor trupe de diletanți care să joace piese românești și aducerea în Bucovina a unor trupe de teatru din țara liberă, având ca scop a deștepta în publicul românesc de aici „o mai mare iubire de neam, o mai strânsă unire și o mai intimă înfrățire intelectuală”²⁷. Au rămas memorabile succesele reputeate în anii 1864—1871, apoi în anii 1884—1887 de trupelă de teatru Fany Tardini, Matei Milo, Mihai Pascally, Constantin Nottara, Aristizza Romanescu ș.a., care jucând piese românești de Vasile Alecsandri, Costache Negruzzi, Matei Milo, Dimitrie Bolintineanu²⁸ s-au constituit într-un adevăr triumf al culturii și limbii naționale. Tuor V. Ștefanelli, asistând la aceste piese, ne mărturisește că „venea public din toate unghiurile Bucovinei, vedeam piese patriotice, naționale, auzeam o limbă frumoasă și ne influențam din piesele alcătuite din istoria trecutului nostru. Toată învățătura din decursul celor opt ani de liceu n-a avut atît influență asupra dezvoltării noastre naționale ca acest teatru”²⁹.

Trebuie observat că lupta pentru unirea tuturor românilor este continuată și pe plan bisericesc. La 21 august 1860 deputații români din parlamentul din Viena au cerut, printr-un memoriu, înființarea unei Mitropolii românești la Sibiu, căreia să-i fie subordonate toate episcopiile ortodoxe din imperiu, inclusiv cea a Bucovinei.

Era liberală germană (1871—1879) care a urmat, deși a fost una din cele mai negre pentru aspirațiile românești, nu este lipsită de evenimente majore în elevarea spiritului național. Succesele obținute în ridicarea spiritului și culturii românești au fost preluate și transformate în noi valențe de generația aliniată idealului „României June”³⁰ și Societății academice „Arboroasa”. Momentul sărbătoririi, în anul 1871, a 400 de ani de la sfințirea Mănăstirii Putna a constituit un eveniment major al relevării unității poporului român. Cu acest prilej s-a constatat că conștiința de neam și cultura națională „sînt omogene atît la Prut și Someș cît și în sinul Carpaților cărunți și pe malurile umede ale Dunării bătrîne”³¹ și a dat dreptate tînărului istoric A.D. Xenopol, care afirma, în lucrarea festivă prezentată, că „am venit aici pentru viitorul visat de noi, care nu poate fi decît comun tuturor românilor”³². Momentul a fost și un imperativ al istoriei ca scopul serbării să fie „acela al unității morale a națiunii noastre, care să ducă la unificarea direcțiunilor noastre

²⁷ Ion C. Sbiera, *Familia Sbiera după tradițiune și istorie și amintiri din viața autorului*, Cernăuți, 1899, p. 188.

²⁸ Piese de teatru de Vasile Alecsandri: „Chirița în Iași”, „Iași în carnaval”, „Florin și Florica”, „Chira Nastasia”, „Cinel-cinel”, „Lipitorile satelor”; de Costache Negruzzi: „Doi țărani și cinci cîrlani”; de Dimitrie Bolintineanu: „Mihai Bravul după bătălia de la Călugăreni” ș. a.

²⁹ Tudor V. Ștefanelli, *Amintiri despre Eminescu*, Cernăuți, 1928, p. 40.

³⁰ Acțiunea națională a Societății „România jună” a fost sprijinită de B. P. Hasdeu, viitor director general al Arhivelor Statului, care publică în coloanele ziarului „Traianu” apelul și proiectul de program al serbării de la Putna. („Traianu”, II, nr. 3, București, 10 ianuarie 1870, p. 11).

³¹ Teodor Bălan, *Serbarea de la Putna din 1871, în Șaptezeci de ani de la înființarea „Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina” (1862—1932)*, Cernăuți, 1932, p. 123.

³² *Ibidem*, p. 141.

spirituale în urzirea unității destinelor noastre”³³, cum avea să se exprime vizionarul geniu Mihai Eminescu.

Cițiva ani mai târziu, în 1875, alt eveniment se profilează la orizonturi bucovinene — sărbătorirea de către oficialitatea austro-ungară a 100 de ani de la încorporarea Bucovinei în imperiu. Momentul a declanșat reacții dintre cele mai violente, românii bucovineni răspund printr-o atitudine de protest unanim, nu participă la colecția deschisă pentru monumentul „Austria” și nici la inaugurarea Universității germane din Cernăuți³⁴. În România s-a publicat lucrarea intitulată *Răpirea Bucovinei după documente autentice*, scrisă de Mihail Kogălniceanu și Ioan Slavici, și răspândită clandestin în Bucovina, de nimeni altul decât de Mihai Eminescu³⁵. Și tot Mihai Eminescu avea să se exprime că „Cedarea Bucovinei nu este o frunză de dafin în Coroana Austriei”³⁶ și că „acest act istoric n-a fost vrednic să fie serbat”³⁷. În replică, în aceeași zi de octombrie 1875, s-a comemorat la Iași, un secol de la uciderea lui Grigore Ghica, „domnul și românul, care cu sîngele său a plătit româneasca sa rezistență”³⁸, neavînd altă vină, așa cum arăta Nicu Gane, primarul orașului Iași, decât aceea că a „voit să-și apere pămîntul strămoșesc”³⁹. Cu această ocazie și poetul bucovinean Dimitrie Petrino — trecut în țara liberă — putea și el deplînge căderea Bucovinei în brațele Austriei și a capului lui Ghica Vodă în mîinile ucigașilor săi. „Românilor dați-mi voie și mie ca român din Bucovina, să rostesc și eu aici puține cuvinte fiindcă viu să depun lacrimile sărmane Bucovine pe mormîntul domnului martir Grigore Ghica, care pentru dînsa și cu dînsa a căzut, el în mîinile ucigașilor săi, ea sub jug străin”⁴⁰.

Doi ani mai târziu, la 12 octombrie 1877, cu ocazia dezvelirii bustului lui Grigore Ghica în fața Beilicului din Iași, s-a produs un nou val de admirație pentru domnul decapitat, circumscris, de astă dată, în telegrama de condoleanțe a Comitetului societății academice „Arboroasa” a jumirii române din Moldova *detrunchiată* pentru domnitorul decapitat⁴¹, trimisă primăriei din Iași. Și intrucît momentul a fost amplificat și prin intrarea României în războiul cu turcii, Războiul de independență, poetul Dimitrie Petrino îndemna la luptă văzînd realizabil „visul nobil, mîndru și onorat”⁴² al neatîrării României numai printr-un „monument făcut din oase”⁴³.

Studentîimea română de la Universitatea din Cernăuți, primind știrea despre intrarea României în războiul cu turcii și „în special noi membrii Societății academice „Arboroasa” am serbat cu entuziasm evenimentul”, iar unii studenți mai înflăcărați, își amintește George Popescu-Albescu, secre-

³³ Mihai Eminescu, *Opere*, vol. IX, *Publicistica*, București, 1980, p. 443.

³⁴ Ion V. Cocuz, Matei Hulubei, *Presa românească în Bucovina, 1809—1944*, Suceava, 1991, p. 11.

³⁵ *Românii în istoria universală*, vol. IV/2, p. 133.

³⁶ „Timpul”, II, nr. 255, București, 11 noiembrie 1877, p. 2—3.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Mihail Kogălniceanu, *Răpirea Bucovinei*, ed. II, București, 1910, p. 4.

³⁹ Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 219.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 220.

⁴¹ Comitetul Societății academice „Arboroasa” era compus din Ciprian Porumbescu, Constantin Morariu, Orest Popescu, Eugen Siretean și Zaharia Voronca. (*Ibidem*, p. 248). Vezi și Paul Leu, *Ciprian Porumbescu. Monografie*, Suceava, 1972, p. 233, fig. 22.

⁴² Ion Nistor, *Răsunetul războiului din 1877 în Bucovina și Basarabia* în „Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii istorice”, seria III, tom. VII (1927), p. 344.

⁴³ *Ibidem*, p. 345.

tarul societății, „s-au decis să treacă frontiera, să se lase înrolați în armata română, și să lupte pentru independența Țării Românești”⁴⁴. Și alți tineri bucovineni, elevi, funcționari, s-au înrolat în armata română. Alexandru Chibici-Rivneanul, prietenul lui Eminescu, a luptat într-un regiment de roși-ori, distingându-se în luptele din jurul Vidinului⁴⁵.

De același spirit național integrator au fost cuprinși și profesorii români ai Universității cernăuțene. Astfel, profesorul Ion G. Sbiera, urmașul la catedra de limba română a marelui Aron Pumnul, în 1877 profesor la Universitate, publică articole în „Calendarul Societății pentru literatură și cultura română în Bucovina”, semnificativ intitulate: *Originea românilor* sau *Despre teritoriul de astăzi ce-l locuiesc românii*, în care demonstrează unitatea românilor atât teritorială cât și lingvistică. Piatra română, afirma Ion G. Sbiera, este „una și mare”, fiind pînă acolo pînă unde răsună și limba românească”⁴⁶.

Iar profesorul Miron Călinescu, informînd opinia publică bucovineană despre evenimentele din 1877 din România, aprecia că „anul 1877 a fost un an de fală, an de biruință, scris cu litere mascate în istoria românimii întregi. După timpuri grele, pline de amar și apărare, soarta le-a hărăzit românilor biruința strălucită, victorie adevărată, ce încintă pe frați, și uimi pe străini, iar pe români îl ridică în fața lumii, redobîndindu-i deodată toată fala sa strămoșească”⁴⁷.

Dar cu toate eforturile societății culturale, ale celor studențești, ale personalităților strîns legate de aspirațiile naționale, de menținere și cultivare a spiritualității românești, a solidarității și unității naționale, la începutul secolului al XX-lea „în Bucovina”, constata cu regret marele Nicolae Iorga, „ne merge rău”⁴⁸; Bucovina, altădată pămînt românesc, acum „pămînt înstrăinat, pămînt al tuturor neamurilor”⁴⁹, întrucît „fericirea” adusă de Austria a constat în aducerea „a zece străini pe un singur român”⁵⁰, că „dacă acum o sută cincizeci de ani eram acolo numai noi, după o sută de ani de la anexare eram mai puțini decît veneticii, peste o sută de ani neamul nostru care a deschis brazdă în codru pentru plug și a ținut sabia împotriva păgînității, va fi orice în afară de noi”⁵¹, remediul nefiind altul decît acela al potențării și „dezvoltării culturii naționale pînă la marginile absurdului”⁵², fiindcă „cine va avea o cultură mai tare se va păstra mai bine și se va dezvolta mai sigur pe urmă”⁵³. El însuși a contribuit la această dezvoltare în cadrul Ligii culturale, dar mai ales, prin activitatea Universității populare de la Vălenii de Munte, unde, între anii 1908—1914, mulți români bucovineni s-au adăpat la izvorul veșnic al culturii naționale, revigorîndu-și forțele și încrederea într-un viitor comun, promovînd unitatea culturală a tuturor românilor,

⁴⁴ Ion Nistor, *Bucovinenii la Plevna. Memorii și acte*, în „Junimea literară”, XX, Cernăuți, 1921, p. 150.

⁴⁵ Nichita Adăniloie, *Independența de stat a României*, București, 1986, p. 261.

⁴⁶ Ion G. Sbiera, *Despre teritoriul de astăzi ce-l locuiesc românii, parte singuri, parte în majoritate sau în minoritate cu alte semînții*, în „Calendarul pe anul ordinaru 1877”, IV, Cernăuți, 1877, p. 110.

⁴⁷ Miron Călinescu, 1877—1878, în „Calendarul pe anul ordinaru 1879”, VI, Cernăuți . 1879, p. 109.

⁴⁸ N. Iorga, *Pe ce se poate sprijini un popor*, Vălenii de Munte, 1919, p. 7.

⁴⁹ Idem, *Neamul românesc în Bucovina*, București, 1905, p. 15.

⁵⁰ Idem, *Pe ce se poate sprijini un popor*, p. 7.

⁵¹ *Ibidem*, p. 7—8.

⁵² N. Iorga, *Imperialismul austriac și cel rus în dezvoltarea paralelă*, București, 1914,

⁵³ *Ibidem*.

unitatea lor politică, dar și „îmbrăcînd cămașa morții”⁵⁴, luînd arma în mînă — așa cum vizionar îndemna scriitorul Ion Grămadă, el însuși erou al întregirii neamului, pentru ca „Bucovina noastră să se întoarcă la pieptul cald al patriei mame nu ca o cerșetoare, ci cu drepturi cîștigate prin însăși sîngele fiilor săi”⁵⁵.

Și, așa cum s-a văzut, românii bucovineni au fost părtași conștienți la marele act al împlinirii naționale la care le dădea dreptul istoria, aducînd prin hotărîrea de la 28 noiembrie 1918, între fruntariile naționale de la Ceremuș, Colacin și Nistru, strămoșescul pămînt al Bucovinei⁵⁶.

R É S U M É

Après 1775, quand l'Empire d: Habsburgs a annexé le nord-ouest de la Moldavie, la Court de Vienne a pris de mesures économiques, religieuses et culturelles contre les autochtones. Mais la plus grave a été la colonisation des étrangers. Les roumains se sont défendu par promoter une culture propre et par des étroit rapports avec leurs frères qui vivaient dans les territoires libres. A cet égard, dès la seconde moitié du 19ème siècle les associations culturelles et des étudiants ont joué un rôle très important.

P R É C I S

After 1775 when the north-western Moldavia was annexed to the Habsburg Empire, the Court of Vienna took measures against the autochton Romanian element. These measure were cultural, religious and economic, but the most serious of them was the colonization o^s strangers. Romanians defended themselves by promoting their own culture and by strongf connections with their brothers of the free territories. In this concern, starting with the second half of the 19th century, a very important part was played by the cultural and students' associations.

⁵⁴ *Calendarul „Glasul Bucovinei”*, Cernăuți, 1920, p. 83.

⁵⁵ Dimitrie Marmeliuc, *Cinsprezece ani de la unirea Bucovinei*, în *Unirea Bucovinei*, 27 oct. 1918—27 oct. 1933, Cernăuți, 1934, p. 15.

⁵⁶ Arh. St. Buc., fond Casa Regală, dosar 56/1918, f. 10—13. Vezi și Ion Nistor, *Unirea Bucovinei*, 28 noiembrie 1918, *Studii și documente*, București, 1928, p. 60—61.